

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 160 L. Félévre 80 L.
Negyedévre 40 L.
Egyes szám ára 7 Leu.

Felelős szerkesztő és kiadó:
SYRKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Str. Mihalu Ulteaz (Király-u.) 3.
Megjelenik két hetenként.
Hirdetések díja soronként 6 Leu.

Elsikkasztott tanítói fizetések.

A világháboru rettentő erkölcsi posványt teremtett... A háborúvégi új alakulatok szükségessége a győztes nemzetek megnövekedett országrészeinek igazgatására igen sok új, kevésbé ismert és egyáltalában ki nem próbált egyént hozott felszínre, akárhányszor vezető állásokba, akik kevés jellemzőságra való nevelődésük miatt a megtévelyedésük csábjaival küzdenek. Némelyik a semmiből nagy urrá lett tisztviselő, kevés lelki energiája következtében, hamar a bűn hatalmába esik. Elvakulttá teszi és sem jövőjével, sem hozzátartozóival nem törődik, csupán a kínálkozó jelent élvezi tulzott mértékben, meg nem engedett módon és eszközökkel.

Az ujságok híradása szerint, ugyanazon utra vetemedett a Biharmegyei tankerület segédtanfelügyelője: *Coroiu* Péter is. Főnöke: *Tulbure* György országgyűlési képviselő, s így ő jóformán csak a tanfelügyelői címet viseli, de a munka végzését, főleg a rengeteg Biharmegye sok, mintegy 850 állami tanítója fizetésének felvételét és kiosztását, általában annak kezelését, a falusi kis tanítóból, a maga idejében való törtétese révén, segéd tanfelügyelővé lett: *Coroiu* Péterre bizta, akiben feltétlenül bizalmát helyezte. Így irodája dolgaival kevésbé törődve, az ott végbement üzelmek tömkelegéről mit sem tudott.

Még a jelen tanév elején, a nagyváradi tankerület főigazgatósága, a román vizsgák sikertelensége miatt, számos kisebbségi magyar tanítót állásából elbocsátott. Később az érdekelt tanítóság és jóakaratu pártfogóik intervéziójára a miniszter ur az elbocsátott tanítókat állásaikba visszahelyezte s fizetéseiket a

beszünetelés napjától újból kiutalta. A Tanítók Lapja ezen tényt, feltétlenül megbízható helyről nyert információ alapján, akkor megírta, s lapunk olvasói siettek is ezen ténykörleményt a maguk helyzetének újbóli rendezésére felhasználni; azonban ez Biharban sehogy sem ment. S midőn a Tanítók Lapja autentikus információjára hivatkoztak az érdekelt tanítóknak, *Coroiu* s. tanfelügyelő ur azzal válaszolt, hogy a Tanítók Lapja értesülése nem fedti a valóságot, mert a miniszter csak azokat helyezte vissza állásaikba, akik a Regátba kérik áthelyezésüket, s így fizetéseiket is ott fogják megkapni. A többi tanítókat meg egyáltalában nem helyezte vissza állásukba s fizetéseik utalásáról sem rendelkezett.

Igy, amíg mindenik tanítónek más és más mondott, elmaradt fizetéseiket a Stat-ba beállította és felvette, de nem az éhező és fizetéseiket már féleve nélkülöző tanítók kezéhez juttatta, hanem a mulató helyeken elpezsgőzte; őket pedig nagy úri göggyével nap-nap után tovább taszigálta alkalmatlankodásuk esetén. Az érdekelt tanítók, s mi magunk is, biztos alapon álló írásaink után, csak töprengtünk, csak gondolkodtunk: miképen lehet, hogy ugyanazon egy tény miatt más tankerületek tanítói állásaikba már régen visszahelyeztetek, fizetéseiket nemcsak az utolsó bániig felvették, de azt a szükségleteik szerint már el is költötték, s Biharban még mai napig is várják az állami tanítók, állásaikba való visszahelyezésüket és fizetéseik kiutalását.

Most derült világosság, hogy a miniszteri rendelet Biharban is miniszteri rendelet, csak *Coroiu* ur a visszahelyezett tanítók helyeit új tanítókkal betöltötte, azok fizetését kezeikhez ki is adta, ám de a visszahelyezett tanítókat állásaikba tényleg nem alkalmazta vissza, csak

fizetéseknel szerepeltette, ezek fizetési összegét pedig állandóan zsebrevágta. Hogy mekkora az így elsikkasztott összeg, a folyamatban levő vizsgálat fogja kideríteni, egy azonban bizonyos, hogy nem csekélyke.

Ime, egy ember, miképen játsza ki a leg-hatalmasabb tankerületet, annak vezetőjét, főigazgatóit és vezérfelügyelőjét s magát a miniszteriumot is, hogy, amikor állandóan sirnak, jajgatnak a bihari főigazgatóság elmozdított tanítói, *Coroiu* ur közbejött üzelmei folytán, azok mégis mindenek kívül maradnak és csak tovább szenvednek.

Dr. Pleancu Sándor vezérfelügyelő urat kérjük, ha van a miniszternek rendelete Kolozs, Maros-Torda, Arad stb. vármegyék részére, minthogy van, a román vizsgák sikeretelensége miatt állásaikból elmozdított kisebbségi áll. magyar tanítók visszaalkalmazása és fizetéseiknek a felfüggesztés napjától való kiutalása tárgyában: úgy szerezzen érvényt ezen rendeletnek Biharban is, hogy végre, az ezen tankerületben sokat szenvedett tanítók is jussanak nyugvó pontra, tanítói állásaikhoz és réggen nélkülözött fizetéseikhez; aki pedig az ország közoktatásügyi miniszterének legnemesebb és konciliáns rendeletét így csuffá tette, büntettesse meg méltóképen.

Gyerkes Mihály.

A néprajz nemzeti fontosságáról.*

Irta: **Orosz Endre.**

Mióta a világháború vége felé az utópista *Wilson*, mint egy új Messiás a Népek önrendelkezési jogát dobta bele a forrongó világ köztudatába; a volt államok területi átalakulásának következményeként olyan sovínista mentalitás kapott lábra, különösen a felülkerekedett nemzeteknél, aminőt eladdig a békében élt emberek egymás között nem tapasztaltak. Az önrendelkezési jog jelen gyakorlásának méltatása nem tartozik tárgyam keretébe, hanem e helyett a sovínizmusnak, mint a honimádás ezen egyoldalú nemzeti büszkeség érzete egyik hajtásáról, a néprajz cultiválásának feléledéséről célozom tárgyalni.

Ugyanis a létért való küzdelem harcában a népek sietnek *ethnikai* sajátságai megmentésére, mert mostan

olyan viszonyok közt élnek, amelyek az ősi népi sajátságok elpusztítására kiválóan alkalmasak. Minden öntudatos nép megbecsüli multját és ethnikumát, nyelvét és hitét, szokásait, mondáit, művészetét, mert ezek képezik az ő ősi erejének összességét.

Hogyne becsülné meg tehát az erdélyi magyar nemzeti kisebbség is az ő érdekes ethnikumát, amelynek jelentősége még fokozódik a külön figyelmet érdemlő *székelység* speciális népi sajátságainak komplexumával. E haza földjén is ezeréves, viharvert nemzetünkre most az élet olyan mostoha ságai nehezdedtek, amelyek az önrendelkezésnek minden népet megváltásra hivatott szent eszméje mellett is népünk létét a legnagyobb mértékben veszélyeztetik. S midőn ekként veszedelemben forognak az őstermésztől örökölt néprajzi kincseink, a magasabb nemzeti művelődés parancsának teszünk eleget, ha azok haladéktalan megmentését minden erőnkkel előmozdítani igyekezünk.

Késlekedés nélkül ébresszük fel tehát szunnyadó lelkiismeretünket és fogjunk hozzá népünk ősi kultúrájainak felgyűjtéséhez. Ezen munkánkban vegyünk példát a rokon finn nemzet öntudatos magatartásáról, amely nép több mint egy évszázadon át fegyvertelenül, békés módon úgy védekezett az orosz hatalom nyers abszolutizmusa ellen, hogy szívósan ápolta ethnikai sajátságait s veszendő tárgyi néprajzát megmentette a pusztulástól. Ezért a finnek a néprajz terén törpeségük mellett is sokkal előbbre vannak, mint mi magyarok, akik csak a Magy. Néprajzi Társaságnak 1889-ben történt megalakítása óta foglalkozunk tiszteletesebben a hazai föld néprajzi kutatásával.

A *helsingforsi finn néprajzi muzeum* kitűnő gyűjteményén kívül még 8 jelentősebb néprajzi muzeum van a kicsiny Finnországban. A finn egyetemi hallgatók „*Muurahaiset*“ (Hangyák Társasága) címen hazájuk néprajzának felgyűjtésére egyesületet alapítottak, melynek tagjai a nyári szünidők alatt saját lakóhelyük néprajzának egyes fejezeteit részletes kérdőívekre vezetve pontos monografiákban megírják s a néprajzzal foglalkozó szakemberek rendelkezésére beszolgáltatják.

Éppenigy kellett volna szervezni az illetékes tényezőknek Erdély néprajza rendszeres felgyűjtését, mert bár a sepsiszentgyörgyi Székely Nemz. Muz. és az Erd. Kárpát-Egyesület kolozsvári muzeuma végeztek ugyan időleges gyűjtéseket, azonban a finnek módszeréhez hasonló systematikus kutatás és kimerítő gyűjtés, még kevésbé irodalmi feldolgozás, sem a Székelyföldre, sem a Kalotaszegre vonatkozólag eddig még nem történt. Pedig ez a munka a mai Erdélyben lakó különféle népelemek különböző foku kultúrvagyonának leltári foglalata lenne a jövő számára, amely — miként a régészet a régmúlt idők emlékeit — épúgy a néprajz a jelenkori elhanyaglásnak indult népi foglalkozásmódok eszközeit menti meg a végleges pusztulástól. A tárgyi néprajz tehát a jelenkor régészete leendő, amelynek még egészen el nem tűnt leleteit tudatosan kell biztosítanunk a későbbi idők számára.

De mivel már a néprajz terén is csak mentésről lehet szó, ne késlekedjünk, mert nemcsak az Európán

* *Orosz Endre* néprajzi muzeumi őr, tudós tanítótársunk nagyfontosságú cikksorozata, külön is felhívjuk olvasóink figyelmét. Értékes utmutatásai, nemcsak oktató, de busdító felhívás is a nép között élő tanítóságban: az értékek fellemerése és az elkallódástól való megmentése érdekében.

átvihartzott világháboru forgatta fel teljesen a régi életmódokat, hanem a szünet nélkül fejlődő általános művelődés is rohamosan szinteleníti, gyengíti és pusztítja a népet a védelmet nem találó jellemző jelenségeit. Űtött már az elmulás 12-ik órája s a civilizatio már meghuzta felettük a lélekharangot. Népünk sorsának kétségbe nem esett vezérei és el nem fásult lelkű irástudói gyűjtjük össze erdélyi népünknek a szebb idők-ből visszamaradt művelődéstörténelmi emlékeit!

E mentésben kik lehetnek elsősorban hivatottabban, mint a nép lelki ápolásával foglalkozó *lelkészek és tanítók*. Azok, akik állandóan a nép közt falun élnek, annak lakóhelyét, foglalkozását, műveltségi állapotát és erkölcsi világát a legközvetlenebbül ismerhetik. Akik közelebről is érdeklődnek a nép sorsa felől és szeretettel viseltetnek annak dolgai iránt, akik tehát bizalmas viszonyuk révén hatni is képesek annak irányításában. Kitűnő segítő társak lehetnek e munkánkban a nyári szünidő folyamán otthonlévő középiskolai tanulók és tanítóképezdei növendékek, akiknek minden szépre és jóra fogékony ifjui lelke egy érdekes és nemes új időtöltést fog felfedezni fájának veszendő néprajza megmentésében. Nem szabad azt hinni, hogy csak szakemberek gyűjthetnek; laikusok is megbecsülhetetlen szolgálatokat tehetnek a tudománynak. Közleményemnek is az a célja, hogy a művelt érdeklődők figyelmét felhívjam e fontos kérdésre s egy rövidre szabott *néprajzi gyűjtő vezérfonal* keretében utmutatást adjak a gyűjtés legfontosabb tudnivalóiról, t. i. hogy *mi? hol? és hogyan?* kell gyűjteni, hogy annak a megkívánt tudományos értéke is meg legyen.

(Folyt. köv.)

Ünnepi beszéd.

Basarabia csatlakozásának évfordulóján, 1924 ápr. 9-én, tartotta: **Halmágyi Samu** áll. polg. isk. igazgató.

A mai ünneplés egy tőlünk távolabb eső ország-rész csatlakozásának hatodik évfordulója s ennek most az ad különösebb jelentőséget, hogy Oroszország szovjet kormánya vitássá akarja tenni ezt a csatlakozást, melyet azon országrész többségben levő román népe mondott ki és amelyet Európa hatalmai is elismertek. Ez az országrész Basarabia, melyről iskolai tanulmányaink körében gyakran esik szó úgy a földrajzzal, mint a történelemmel kapcsolatosan; ez alkalommal ezeket az ismereteket akarom egybefoglalni s egy pár vonással kiegészíteni.

Basarabia és Románia többi tartományai közt sok és lényeges különbség van.

Az első az, hogy ez országrész leszakítva Moldova testéből, népe 106 évig volt orosz uralom alatt és összehasonlíthatatlanul többet s nagyobb elnyomást szenvedett, mint az idegen uralom alatt lévő többi országrészek román lakossága. A második az, hogy ezen országrész az elnyomtatás idejét szenvedte anélkül, hogy a testvértartományoktól segítséget kért vagy várt volna, mert tudta, hogy az idegen uralom alatt

levő részek ezt nem adhatnák, a szabad rész pedig gyöngö és erőtlen az elnyomó hatalmas Oroszbirodalommal szemben és megadással tűrte e sötét elnyomtatás napjait, amelyekkel az Isten próbára tette.

Temetői csöndességben volt a Pruton tuli rész, mert az orosz állam gyanuja és éber figyelme semmi nemzeti eszme fellobbanását nem engedte és utját állta a testvéri gondoskodás, vigasztalás, biztatás minden nemének. Ezért úgy tetszett, hogy a szabad Románia elfeledkezett testvéreiről.

Ezt a látszatot az orosz kormányzat maga is erősíteni igyekezett, el akarva hitetni Basarabia lakóival azt, hogy Románia német uralom alatt van; Romániában pedig azt, hogy Basarabiában már nincs román, vagy ha van is, az már nem tud románul — és ezt tette egyrészt azért, hogy Románia higgye el, hogy egy halottal áll szemben, melynek életrehevása lehetetlenség; másrészt azért, hogy Basarabia románjait érzésben eltávolítsa fajtestvéreiktől. De az Isteni gondviselés megőrizte őket, mert hittek és alkalomadtán tudtak akarni és tenni úgy, mint őseik tettek.

Ezek előrebocsátása után lássuk Basarabia rövidre fogott történetét:

A moldvai fejedelemség már megalakulásakor a Nistruig terjedt és 1345—1812-ig, tehát 467 éven át egybetartozott; nem képezvén külön területet, külön neve sem volt, legfőbb *»Tara de jos«* névvel ha jelölték. Ezt a területet számtalan izben taposta és dulta lengyel, kozák, tatár, török — még Ștefan cel Mare korában is. Véres harcok emlékét őrzik Tighina, Chilia, Cetatea-Albă, Soroca, Orheiul, Hotinul, melyeket bár sokszor ragadott el az ellenség, de minden ellenség karmai közül mindig kiszabadították a moldvai harcosok.

Még később, amikor az ébredő orosz imperializmus a Boszporus felé fordította tekintetét, a török ellen vonuló orosz hadak sokszor keltek át e tartományon; csak 1711-től 1806-ig hatszor történt ez az átvonulás — és már akkor föltámadt az a szándék, hogy e tartományt az Oroszbirodalomhoz csatolják, de nem tudták megtenni, mert még nem győzték le a törököt, melynek főnhatósága alá tartozott ez a terület.

Az 1812-ik évben, mikor I. Napoleon Oroszország ellen készült, Oroszország akkor is épen háboruban volt Törökországgal, de mindketten kimerülve kívánták és akarták a békét, ezért követeket küldtek Bucureștibe tárgyalás végett s ahol az oroszoknak sikerült megvesztegetni a török követet, akinek árulása folytán az 1812-ik évi békekötéssel Moldovának a Prut és Nistru közé eső része orosz uralom alá jutott és ekkor kapta *»Basarabia«* nevet.

1857-ben, a krimiai háboru végeztével kötött békével Basarabia három déli vármegyéje visszakerült a török főnhatóság alatt levő Romániához és ide is tartozott 22 évig, de a függetlenségi harcot követő Sanstefanoi békével 1878-ban e három vármegye ismét orosz uralom alá jutott.

1917-ben Oroszországban óriási átalakulás ment végbe, a cárizmus megszűnt s vele megszűnt Orosz-

ország balkáni törekvése is s úgy látszott, hogy meg-
szűnt Romániával szemben levő minden aspiracio is ;
ezért ezen orosz forradalmi változások során 1917
őszén Basarabia is autonóm moldvai köztársasággá
alakult s a tartományi tanács 1918 március 27-én el-
határozta Basarabiának az Anyaországgal való egye-
sítését.

A görög keleti naptár szerint számított március
27-ike az új naptár szerint április 9-re, tehát a mai
napra esik.

Ennek a történelmi eseménynek az évfordulója
van ma s ennek emlékűnnepét üli egész Románia. Ün-
nep ez itt is, de főképp ünnep ez Basarabiában, hol a
multak emléke még oly elevenen él.

Hogy minő ünnep ez, csak akkor tudjuk igazán
megérteni, ha áttekintjük és átérezzük azt a tengernyi
szenvetést, amelyet e tartomány lakossága 106 éven
át kiállott.

Manolache Draghici Moldova 500 éves történetét
megírván, az 1812-iki átcsatolásról és annak idejéről
így ír : »Elérkezvén Basarabia elvesztésének végzetes
napja, feledhetetlenül könnyes idő volt az, mert a nép
a táraival, nyájaival elválasztatott a Prut által szülőitől,
testvéreitől, rokonaitól, kikkel eddig együtt élt — el-
választatott mindörökre.«

De Basarabia román népe megőrizte a lelki kap-
csolatot testvéreihez az egyesülés órájáig, noha a ha-
talmas Oroszbirodalommal szemben nem sok reménye
lehetett arra, hogy ez alkalom valaha eljöhessen.

Az orosz beolvasztó politika pedig keményen mű-
ködött : A népnek földet osztottak, a bojároknak ked-
vükben jártak ; a közhivatalok élére oroszokat tettek ;
a román iskolákat eloroszosították, különösen a közép-
fokon, míg az elemi fokon politikai célzatossággal el-
hanyagolták ; a román templomokat orosz templomokká
váltottatták át s így a román nyelv egyre jobban el-
vesztette közéleti jelentőségét, csak a falvakban, a pa-
rasztok közt volt kelete. A nemzeti művelődés minden
megnyilvánulása tilos volt ; a legridegebb cenzura mű-
ködött s Romániából tilos volt bármilyen szellemi ter-
méket bevinni. Csak az alkotmányos élet kezdetével
szűnt ez a nagy nyomás és nyitak meg a sorompók.

Az elnyomatás azoknak volt legkeserveesebb, kik
e korszakba beleestek ; a későbbi nemzedék már könnye-
nyebben vette, bele nőtt a viszonyokba. A falu népe
is könnyebben viselte, csak azok érezték a nagy vál-
tozást és különbséget, akik mint katonák kerültek a
messze idegenbe. A nép nyugalommal és büszkén tűrte,
nem volt lázadó és hizelkedő sem lett ; 106 év nem
változtatott rajta sem érzésében, sem nyelvében, sem
ruházatában, sem ősi szokásaiban s mindezek bele-
kapcsolták az összrománosság egységébe.

De 106 évnek kellett elmúlnia, míg a régi egység
ismét valóra vált ; 106 év egy ember életkorához ké-
pest tulnagy idő, de egy nemzet életében már nem
olyan sok. Az egyes ember életére nézve jogosult e
sohajtás : »mindörökre«, de a nemzet életére már aligha
illik az a keserves sohajtás, mellyel Manolache Drag-
hici ezt a szót leírja. Nem történt, nem történhetett

örökre ez az elszakadás sem. Basarabiát történelmi multja
és népi többsége kapcsolja a román állam egységébe
s ez a legerősebb kapcsolat és oly jogalap, melyet
minden hatalomnak respektálni kell.

Ha pedig az orosz uralom szomorú emlékeivel
élő basarabiai lakosokat ismét ez uralom fenyegeti,
megértjük s megérezzük aggodásukat — és biztató
szavunk szól : Az igazságnak győznie kell — addig is,
míg eljön a béke, a krisztusi szeretet győzedelme,
amely minden népeket ezzel ölel egybe : ember.

Az egy föld, egy nap, egy lég, egy víz táplálta,
egy Isten áldotta — az Isten képére teremtett ember
lehesse igazán ember, dolgos, békés ember.

Ez ünnepi hangulat ölelő szeretetében, mikor egy
szívvel s egy lélekkel szólal meg az egész ország,
szálljon üdvözetünk keletre s mondjuk : Miként volt
és van, úgy legyen egyesítve Basarabia az Anya-
országgal mindörökre ! Éljen az Unio ! Éljen a király !
Éljen a Haza !

Földeink trágyázása.

Senki sem hiszi, hogy lenne olyan kamra, ame-
lyikből csak venni lehet, de tenni abba sohase kelljen.
A növényélet fő tápláléka : a szerves testek korhadvá-
nyai, ha ezek kiapadnak a termőföldből, trágyázással
pótoljuk. A trágya tehát a termés biztosítója, azért
nagy gondot kell fordítson arra gazda, kertész egy-
aránt. A trágyázás tiz parancsolatát, a gazdaközönség
lapja : az *Erdélyi Gazda* az alábbiak szerint közli :

1. Trágyázd szántóföldjeidet és rétjeidet, mivel
minden termés a talaj tápanyagait apasztja és mivel
azok a talajban nincsenek kimeríthetetlen mennyiség-
ben, így a talaj rá van szorulva azok mesterséges pó-
tlására, tehát a trágyázásra.

2. Gondozd az istállótrágyádat, készíts jó trágya-
telepet, a trágyát öntözd és tipord meg, hogy minden
tápanyagot megtartsion, minél kevesebbet veszítsen el
azokból és minél tartalmasabb és hatékonyabb trágyát
vihesse ki a földjeire.

3. Ne engedd ki a trágyalevet az udvarodból az
utcára, készíts trágyalé-gödöröt, hogy az összes levet az
istállóból abba felfoghasd, de ne engedd azt sem, hogy
az istálló padlója igya be a trágyalét és megmérgezze
kutat vizét.

4. Készíts komposzttelepet udvarod sarkában és
hord be abba a fa levelét, a konyhai hulladékot, utcai
söpredéket és kezeld azt a hallott tanácsok szerint,
akkor meg fogod látni, hogy : »a jó komposzttelep a
gazda takarékperselye.«

5. Egészítsd ki gazdasági trágyáidat (istállótrágya,
trágyalé és komposzt) műtrágyákkal, mivel a gazdaság-
ból eladott gabonával, hussal, tejjel a földednek táp-
anyagai (különösen a foszforsav) mindörökre eltávolod-
nak, azokat gazdasági trágyákkal pótolni nem tudod,
csupán csak koncentrált műtrágyákkal.

6. Ne trágyázd földjeidet egyoldaluan csupán csak
műtrágyával, mivel azok nem pótolják teljesen az is-

tállótrágyát és gazdasági trágyák nélkül azokkal nem érsz el oly jó eredményt, mint azokkal együttesen.

7. Szántsd le az istállótrágyádat — amint a székéről lehánytad és elteregetted — azonnal, különben annak legértékesebb tápanyaga: a nitrogén elillan és kárba vész.

8. Trágyázd meg a rétjeidet és legelőidet foszfor-savval, kálival és nitrogénnel, mert a fű nem nő a levegőből és ne felejtse el, hogy »a rétet a szántóföld anyja«, mivel gazdag szénatermésből több állatot tudsz tartani, tehát több trágyát tudsz produkálni és jobban tudod megtrágyázni a szántóföldjeidet.

9. Szerezd be a műtrágyát idejében, mert ha azokat későn alkalmazod, úgy nem kapsz tőlük oly hatást, mintha kora ősszel vagy kora tavasszal alkalmaznád. Késő ősszel beáll a fagy és a növény már nem veszi azoknak hasznát, mert a hóle kimossa azt a földedből; késő tavasszal pedig belejössz a szárazságba, a műtrágya nem tud feloldódni és a növény nem tudja azt felhasználni, tehát kidobtad a pénzedet.

Műtrágyát csak megbízható helyről vásárolj, ne hogy értéktelen anyagot sózzanak a nyakadba. Ne nézz az olcsóságra, hanem vedd azt, ami legjobb és leghatásosabb, mert a jó anyag, amelyik legdrágább, de legbiztosabb, az a legolcsóbb. Garantáltasd a műtrágya pontos tápanyagtartalmát és ha nem bízol az eladóban, úgy vizsgáltasd meg valamelyik vegyvizsgáló intézetben.

10. Tégy először a műtrágyákkal kicsiben próbát, azaz kérdezd meg a földedtől, hogy melyiket hálálja meg legjobban. Ne ítélj egy év után elsielve, egy műtrágya esetleges eredménytelenségéből, mert lehet, hogy azt helytelenül alkalmaztad és ez az oka a hatástalanságnak.

Mielőtt műtrágyát használnál, olvass el egy megbízható szakkönyvet és abból tanulj meg a helyes alkalmazás törvényeit, mert a műtrágya is olyan a tudatlan gazda kezében, mint az éles kés a gyermekében. Míg az éles késsel a képzett orvos csodákat végez a beteg emberi testen, addig az avatatlan ember megvágja magát vele.

Az elemi iskolai törvény további ismertetése.

A népiskolai oktatás.

Mint lapunk korábbi számában is említettük, az elemi oktatás 7 évig tartó lesz és két részletből áll. Az első négy osztály képezi az el. iskola alsó tagozatát, a három felső osztály a második tagozatát.

Az első tagozatban a következő tantárgyak taníthatnak:

Hit és erkölcstan; román nyelv; gyakorlati szám-tan és mértan alapfogalmai; a románok történetének; a földrajznak és polgári jogoknak alapfogalmai gyakorlati alkalmazással; az egészség-tan alapfogalmai;

rajz, ének, fizikai nevelés; kézimunka és gyakorlati gazdasági munkák. Ezen osztályok analitikus tanterve egyenlő lesz az összes ilyen fokozatu iskolákban.

Az elemi iskola felső tagozatában megerősítették és folytatódik a négy alsó osztályban nyert általános kultúra s a gyakorlati oktatás felé való törekvés nyer megvalósítást. Ezen alapon négyféle szakoktatás véte-tik tantervbe, mégpedig: mezőgazdasági jellegű, ipari, kereskedelmi és a leányok részére professzionális és háztartási jellegű. Ezek azonban a lakosság gyakorlati szükségletei szerint mindig szenvedhetnek változást, az iskolai bizottságok felterjesztései alapján.

A hét osztályu el. iskolát 5 éven belül mindenhol ki kell fejleszteni. A hetedik tanév végén az elemi tanulmányokból abszolváló vizsga teendő. Az elemi iskolai abszolváló bizonyítvány csak azoknak a tanulóknak adatik ki, akik a hét elemi osztályt elvégezték.

Azok a tanulók, akik eredménnyel végezték az első négy osztályt, valamilyen elméleti vagy gyakorlati középiskolában folytathatják a tanulást s ebben az esetben igazolványt kapnak a 4. osztály elvégzéséről, amely igazolvány azonban csak hasonló iskolába való beiratkozásra szolgál. Ezek a tanulók azonban továbbra is tankötelesek s tartoznak legalább három osztályt elvégezni abban az iskolában, amelybe beiratkoztak.

Az elemi iskolai abszolváló bizonyítvány egyenértékű lehet a középiskolai alsó tagozat abszolváló bizonyítványával, akár elméleti, akár gyakorlati az, a középiskolai és professzionális oktatás törvényében meghatározandó különbözőzeti vizsga folytán.

A hit- és erkölcstan kötelező. A tananyagot a közoktatási minisztérium állapítja meg egyetértésben a felsőbb egyházi hatóságokkal.

Ezeket a tanító tanítja heti két órában, ha a tanulókkal azonos vallásu, de a lelkész is taníthatja.

Ha a tanító nem azonos vallásu, vagy a tanulók több vallásfelekezethez tartoznak, az illető felekezetek vezetői gondoskodnak a tanulók vallásos neveléséről és tanításáról, amely célra külön órák tartatnak fenn nekik olyképpen, hogy a rendes tanításra ne hassanak zavarólag s hogy a tanulók se legyenek megakadályozva a rendes leckeórák látogatásában.

Ha valamely iskolában van legalább 80 ugyanazon vallásu tanuló, a minisztérium ezek oktatására kinevezhet egy hitoktatót az illetékes egyházi ajánlása alapján.

A vallásoktatás ellenőrzésére a minisztérium egyházi tisztviselőket nevez ki az illető felekezet vezetőségének ajánlása folytán.

A tanév szeptember 15-én kezdődik és július 10-én ér véget. A szünnapok összege, ideértve a vasárnapokat és egyházi, valamint nemzeti ünnepeket, nem haladhatja meg a 140-et.

(Folyt. köv.)

HIREK.

Emlékeztető. A második negyedév beköszönésére emlékeztetjük előfizelőinket s kérjük az esedékes előfizetések, úgy szintén a még ki nem egyenlített hátralékok szives beküldését.

Ki a hibás? Az aradi magyar középiskolát a tanügyi hatóság a tanév elején *magániskolának* nyilvánította, s így tanulói a félévi vizsgát, az állami tanárokból delegált vizsgáztató bizottság előtt kellett letegyék. A magyar tanárok tanították, a román tanárok vizsgáztatták és megbuktatták a tanulók 95%-át. Tehát majdnem az egész iskola 830 növendéke áldozatul esett, vagy a felületeseknek, vagy a gyűlöletnek, vagy a hiányos ellenőrzésnek. A magunk részéről a leghibásabbnak tartjuk az ellenőrzés tényezőit, másodsorban az oktató személyzetet, mint felületes gondozóját ennyi szellemi jövőnek és harmadsorban a köteleltségteljesítésben, a két előbbi tényező könnyelmű mulasztását megtorolni igyekvő, s e miatt tulásba menő vizsgáztató és kegyetlenül buktató tanári kart. Mert, ha a generalis inspectoratus, mint ellenőrző középiskolai főhatóság, kötelességét a tanulmányi kiváltnaknak megfelelően teljesíti; az oktató tanárikar kénytelen lett volna — állása féltése mellett — olyan tanítást végezni, amelynek nyomában eredmény lett volna; viszont a vizsgáztató tanárikar, bármennyire nem színipatikus is előtte az aradi magyar középiskola növendékserege, kelletlen, kénytelen lett volna elismerni, ugyancsak állása féltése mellett — a megtartott félévi vizsga, elvitathatatlan eredményét. S ez esetben nem 95%, de csupán a normális % jutott volna a bukottak listájára. De nem úgy történt, hanem megbüntettek majdnem ezer tanulót, s megfizetik annak árát a tanulók szüleivel, elvitathatatlanul legalább egy félmillió leu értékben; s teremtettek együttesen egy országos kulturbotrányt, amelynek másodsorban is keserű levét az itt közreműködött tényezőknek kellene beadja az ország kulturminisztere. Az elvi ügyeket papíron és szóval kell vitatni, de élő dolikatumokat áldozatul odavetni, bűnös könnyelműség, amely feltétlenül megérdemli büntetését; vagyis azok bűnhődjenek, akik azt megérdemlik s nem az erre legkevésbé érdemes tanulók és azok szülői, mint a jelen esetben történt.

A jegyzői képzés alapja. A fogarasi jegyzői tanfolyam igazgatósága közhírré tette, hogy magán uton való előkészülettel jegyzői vizsgára senkit nem bocsátanak; a jegyzői tanfolyamra pedig csak *kat középiskolai osztályt* végzetek jelentkezhetnek.

Milyen tanerők tanítják a népiiskolai növendékeket? A *Revista Gen. a Invățământului* közlés szerint egyes vármegyékben nagy részben *rendes tanítók*, de vannak vármegyék, ahol jó nagy hányadban *helyettes tanerők* látják el a népiiskolai oktatást. Legkevésbé helyettes tanerő működik *Bucarest-*

ben 2-5%, azután következik *Udvarhely* vármegye 4-4% és így tovább, legkedvezőtlenebb a *rendes tanerők* létszáma *Tulcea* vármegyében, ahol 60% és *Durostorban*, ahol 74% a helyettes tanerők száma. Ebből látható, hogy mérhetetlen nagy a tanító hiány és egyes tankerületek főigazgatóságai mégis apasztják a *rendes tanítók* létszámát elvi túlzásaikkal.

Május 1-e törvényes ünnep. A kormány elhatározta, hogy május hó 1-ét törvényes ünneppé nyilvánítja és kötelező munkaszünetet rendel el az összes állami hivatalokban és magánvállalatoknál. A politika állandóan változik, alakul, amint a körülmények és világviszonylatok azt magukkal hozzák.

Oktatás radiofonnal. Amíg ezideig csak *Morse*-jelekkel eszközölték a legtökéletesebb és leggyorsabb táviratozást is, később *Poulsennek* majd *de Forestnek* sikerült olyan táviratozási szerkezetet készíteni, amelynek segítségével nemcsak Morse-jelekkel, hanem beszéddel is lehet táviratozni, ezt a szerkezetet *radiofon*-nak nevezik. A *radioipar* oly nagy mérveket öltött, *Amerikában*, hogy egyes klubok a legjutányosabban állítanak bárkinék *feladó állomásokat*, míg *felvevő állomást* bárki állíthat s azzal tetszése szerinti hullámokat felfoghat. A nagy közönség részére szolgáló radio feladókat; *Broadcast*-feladóknak nevezik; amelyek koncerteket s bármilyen más előadásokat messzi vidéken levő hallgatóknak hűen leadnak. Dél-Amerikában egymástól messze levő farmok több millióra menő gyermekei nem járhatnak iskolába. Ezeknek a gyermekeknek oktatása végett egyik radio-társaság állandó oktató előadásokat tart s így nagyban hozzájárul Dél-Amerika kulturájának emeléséhez. Európa országai közül ezideig Anglia foglalkozott bővebben a radiofon ügyével. Más országok még konzervatívek e téren s lassan készülnek el a radio szabadság törvényével. Nálunk Nagyváradon van feladó és felvevő állomás és Kolozsváron van tervben a felvevő állomás elkészítése, de csak hiv. használatra.

Kosztra adott pénzek. Eddig csak mint budapesti pénz manőverről tudtuk, hogy bankárok s más pénzkezelők a reájuk bizott összegeket ideig-óráig, napokra, vagy hetekre jó kamat mellett kölcsönre (kosztra) adják ki. Ezzel a rendszerrel ismertette meg az erdélyi tisztviselői közönséget *Dr. Danilescu* Alexa a kolozsvári adóhivatal főnöke, aki a főpénztár kulcsát egyedül kezelte s így abból 4 millió leut különböző helyekre kölcsön adott, a befolyó nagy kamatot pedig saját céljaira valónak ismerte és tartotta. Danilescu a sikkasztása elől nem *Condescu* módszere szerint a bolondok házába menekült, hanem magát mellbelőtte, s így a sebészeti klinikára sietett. A 4 millió adóhivatali hiány, *Gritta* rendőrprefectus erélyes nyomozása folytán, megkerült. A büntető bíróság fog majd ítélni, egyszer már sikkasztásért elítélt, de zsonglőröködéssel magát elsőrangú állásba juttatott előbbi községi jegyző felett. Nagy hiány, hogy Romániában nincsen a tisztviselői karnak központi nyilvántartása és minősítési táblázata, s így az ujonnan jelentkezett tisztviselőknök, élőleletéről mit sem tudhat a miniszterium. Ajánlatra

alkalmazzák az embereket, s így igen sokban súlyosan kell csalódní; mint a jelen esetben is.

Inkunabulumot lopott. Ha nincsen közügyben pénz, jó a régi papiros is, ami értéket képvisel, csak pénzt adjanak érte. A *Magyar Tudományos Akadémia* könyvtárából *Hóltk* Floris dr. tanár milliókat érő *Ösnyomtatványokat* és *krónikákat* lopott el és azokat a budapesti antiquarius könyvkereskedőknél értékesítette. Az inkunabulumok (ösidőkbeli nyomtatványok) tudvalevőleg 1500 előtt, mozgatható betűkkel, hártýára vagy papírra nyomtatott művek, amelyek művelődés és nyomdászat történeti szempontból rendkívüli jelentőségűek és becsesek, s így nagyon sok pénzt érők is.

Kötelező felnöttek oktatása. Az *Angheliescu dr.*-féle népoktatási törvényjavaslatnak egyik sarkolatos pontja — melyet bővebben fogunk ismertetni — a felnőtt iskolázatlan egyének *kötelező* oktatása. Magyarországon Gróf *Klebelsberg* Kunó vallás és közoktatásügyi miniszter is ugyanilyen értelmű törvényjavaslaton dolgozik, mint az alábbi hiradásból megállapítható: A magyar főváros takarékpénztárainak és bankjainak egyesülete százmillió koronát adott analfabéta tanfolyamok céljaira. Ez a jelentős adomány indította az országos közművelődési tanácsot arra, hogy a budapesti Nemzeti Múzeum tanácstermében nyilvános értekezletet hívjon egybe az írástudatlanság kiküszöbölésére irányuló kulturprogramm megvitatására. Az anketen megjelent az állam képviselőjében *Klebelsberg* Kunó gróf kultuszminiszter, aki az elnöki megnyitó után ismertette a maga törvénytervezetét, mely az iskolán kívül kötelező népoktatásról szól. E törvényjavaslat első része az iskolán kívül kötelező népoktatással foglalkozik, a második rész a szabadoktatás kérdését öleli fel, a harmadik rész pedig a népkönyvtárak ügyét óhajtáná megoldani. Az analfabéta tanfolyamok látogatása 35 éves korig minden írástudatlan részére kötelező. Gróf *Klebelsberg* szerint az iskolán kívüli népoktatásról szóló javaslat tulajdonképen egy népies kódex, azzal az alapgondolattal, hogy politikai demokrácia elképzelhetetlen, ha nem előzi meg a kulturdemokrácia.

Varadina Vaganyi Maria bardoci áll.

tanítónő életének 31-ik boldog házasságának 2-ik évében, hosszas szenvedés után Felsőbányán meghalt. Férjének és szüleinek személfénye volt a korán sirbaszálott fiatal tanítónő. Nugodják csendesen.

Gyógynövények termesztése. Most jelent meg az *»Erdélyi Gazdasági Egylet«* könyvkiadóvállalatának 61 sz. füzeté: *»A gyógynövény termesztés rövid foglalata.«* Írta: dr. *Páter Béla* volt gazdasági akadémiai igazgató. Ez a füzet röviden összefoglalva tárgyalja mindazt, amit a modern gazdának tudni kell a nálunk sikerrel termesztethető gyógy és fűszernövények termesztésére vonatkozólag. Ma már minden gazda és kertész tudja azt, hogy tisztán csak gabonafélék termesztésével nem tud boldogulni, ezért másféle,

jobbán jövedelmező növények termesztését is fel kell karolnia. Erre vonatkozólag ad jó utbaigazítást és gyakorlati tanácsokat a fentti füzet, mert azoknak a gyógy és fűszer növényeknek vetését, ápolását, aratását és egyéb kezelését tárgyalja röviden, világosan és érthetően. E mellett az iránt is tájékoztatja a gazgát, hogy melyik növény után milyen hozadékot várhat a gazda vagyis milyen a gyógynövénytermelés jövedelmezősége. Szerző ebbe a füzetbe csak azokat a növényeket vette fel, a melyeket a kolozsvári kísérleti telepen kipróbált és a melyeket felkarolásra érdemesnek talált. Tehát gyakorlati tapasztalatokon alapszik mind az, a mit szerző ezen munkájában tárgyal. Melegen ajánljuk a füzet beszerzését minden gazdának. Ára 10 Lei. Beszerezhető az Erdélyi Gazdasági Egyletnél Cluj, Str. Andrei Muresan (Attila-utca 10 szám alatt vagy a Minerva-könyvkereskedésnél Cluj, Str. Regina Maria 2. szám alatt.

A román nyelvtanítás megkönnyítése. A Minerva Irodalmi- és Nyomdai müintézet Rt. kolozsvári cég kiadásában a napokban hagyta el a sajtót Kováts Jánosnak *»Román nyelvgyakorló az elemi iskolai tanulók részére«* című könyve. Ez a könyv feladatátúl tüzte, hogy a mai viszonyoknak megfelelő tananyagot nyújtson tanuló és tanító kezébe. Az eddig használatban levő könyvek vagy középiskolai könyvek, így tehát nagyobb gyermekek részére készültek, vagy pedig román anyanyelvű tanulók részére íródtak, ami leküzdhetetlen nehézséget okozott az oly iskolákban, ahol magyar anyanyelvűeket kellett román nyelvre tanítani. Ezeket a hibákat akarja ez az új kiadvány elkerülni. A Kováts János nyelvgyakorlója 7—10 éves tanulók szellemi képességének megfelelően készült, figyelembe veszi a legmodernebb pedagógiai elveket, az egészen egyszerűről halad a nehezebbre, úgy, hogy mind a hivatalos, mind a magán kritika a legnagyobb elismeréssel fogadta. Meg van az az érdeme is, hogy sikerrel használhatják azok a tanulók is, akiknek a román nyelvet még nem sikerült tökéletesen elsajátítaniok. Minthogy a román nyelv tanítását a legtöbb helyen csak az idén vezették be az elemi iskolákba, a kiadvány mindazon osztályokban használható, ahol a román nyelvet az idén, vagy tavaly kezdték tanítani. A gazdagon illusztrált és az elvégzendő beszéd- és értelemgyakorlatokra tekintettel levő könyv ára 16 Leu. Megrendelhető a kiadónál.

Üdvözlő ünnepet tart *Maros-Torda* vármegye általános tanítóegyesülete azon alkalomból, hogy *Pusia* Jeromos tanfelügyelő 5. éve vezeti a vármegye népoktatásügyét. Nem programszerű ünnepély, de barátságos vacsora keretében méltatják a közszeretben álló tanfelügyelő érdemeit. A magunk részéről szintén őszinte készséggel csatlakozunk az üdvözlőköz és köszöntjük tisztelettel az érdemes munkást, aki vármegyéje kulturájáért, a kulturmunkások érdekeiért lankadatlan szorgalommal és a lelkeket megnyugtató eredménnyel dolgozik állandóan.

Genius. A könyvpiac szenzációja a „Genius” c. szépirodalmi folyóirat, melynek husvétii száma 140 oldal és Nagy Dániel teljes regény mellékletét tartalmazza. Félévi előfizetési ára: 230 L. Megrendelési cím: Genius kiadóhivatala Arad Str. Consistorului 31-38.

Szerkesztői üzenetek.

Bihari kollegáknak. A román nyelvű vizsgák sikertelensége miatt állásaikból egyszerűen elbocsátott tanítókat, mint előbbi időben megirtuk volt, a miniszter ur állásaikba visszahelyezte, fizetéseik kiadását a felfüggesztés napjától kiutalni rendelte, de kötelezte őket a jövő őszi leteendő újabb vizsgára. E rendelet alapján más vármegyékben a tanítók hozzá is jutottak állásaikhoz, fizetéseikhez, minden újabb feltétel nélkül, csupán Bihar volt az a sötét pont, ahol mindenk dacára, a kisebbségi magyar tanítók tovább szenvedtek, tovább éheztek. Most, a Coroiu Péter-féle üzelmek, világosságot derítettek erre a nehéz ügyre is, amely méltó megtorlást nyer, a tanítók pedig megkapják illetményeiket. Legyenek élénk érdeklődéssel ügyük helyes elintézése érdekében.

Könyvünk megrendelőinek. Mint a prospektusban is jeleztük: utánvételes megrendelést nem teljesítünk. Kérjük azért a könyv árának előleges beküldését, mely esetben portómentesen szállítjuk azt.

Könyvnyomda R. t. Odorheiu.

Megjelent és kapható: Román Vizsgák Könyve

I-ső része, a román nyelvtani kivonatok.

Az irodalomtörténet, földrajz, történelem, alkotmánytani kivonatok nyomdai munkálat alatt állanak és a könyv megrendelőinek utánküldetnek.

E könyvben az állam-nyelvi vizsgákra készülő tanítók és tisztviselők szükséges tudnivalóinak tananyagát román-magyar nyelven, kérdések és feleletek alakjában feldolgozták:

Gyerkes Mihály
áll. lg.-tanító.

Buna Anna
ref. tanítónő.

Az 5 részből álló könyv ára 50 Lei, mely megrendeléskor a kiadó:

»Administrația Tanítók Lapja Odorheiu»
címére előre beküldendő.

Ruhaneműt leg-
előszóban **Hirsch Rudolf**
divatüzletében vásárolhat, **Odorheiu.**

Gallért mos, fényez
SCHMITZ
kelmefestő és vegyi tisztító **Odorheiu.**

SCHA ALADÁR
könyv-, papir-, író- és rajzszerkerekedése,
nyomtatványraktára és könyvkötészete
ODORHEIU — SZÉKELYUDVARHELY.

Ajánl e szakmába vágó mindenféle tankönyveket, iskolai füzeteket, író- és rajzeszközöket, iskolai nyomtatványokat, stb. stb. szolid és pontos kiszolgálás mellett.

Gyerkes Mihály és Szabó János által szerkesztet
Tananyagbeosztási nyomtatványok az új tanterv és utasítások kiválmái szerint, román nyelvű fejeimekkel ellátva, most jelentek meg és kaphatók, egy külv 2 Lei, egy beliv (két tantárgy beírására) szintén 2 Lei előleges beküldése mellett: a *Tanítók Lapja* kiadóhivatalában és Z. Székely János könyvkereskedésében **Odorheiu.**

Elemi iskolai tankönyvek, iskolai
: térképek és nyomtatványok :
kaphatók a

Minerva R.-T.-nál
Cluj-Kolozsvár, Str. Reg. Maria 1.

Legtöbb sikerrel hirdethet: a

„Tanítók Lapja”
tanügyi újságban.